

re
ele
su
st
C
la

**CĂLUGĂRI ȘI SENATORI, RETORI ȘI ZELOȚI.
O SCURTĂ EXPUNERE DESPRE INCOMPATIBILITATEA ȘI
COEXISTENȚA ELITELOR SACRE ȘI ELITELOR PROFANE**

Silviu Lupașcu

Refuzul apropierii dialogale separă, la origini, elitele lumești de elitele monastice creștine. Retragerea din fața interlocutorilor aristocratici, investiți cu putere politică, militară sau legislativă, îmbracă, de regulă, forma radicală a auto-negării formale a identității hagiografice și a supremației spirituale, în fața inoportunelor curiozități, anchete sau inchizitorialisme oficiale. La rîndul ei, situarea pe această poziție sapiențială-mistică (ridicularizarea teosofică-teocratică a oricărei puteri lumești păstrează drept fundal un anarhism ironic și inteligent față de orice magnificență și triumf al "celor puternici") implică refugiul în alteritatea pașnică, umilă, sărăcăcioasă, a anonimatului, ocultării, sau, pur și simplu, spectacolul fascinant, pietrificat, al "idioției" sfinte, care amîină cu fermitate, condescendență, cu violentă reprimare (verbală sau, dacă o impun circumstanțele, fizică) sau doar cu hilara bunăvoință, livrarea sau împărtășirea adevărurilor de ordin sacru.

O astfel de "tragi-comedie" gnoseologică (un veritabil "carnaval" serios și extrem de profund, trivializat și disprețuit de cei mulți sau de cei puternici, dar înțeleș, venerat și resemnificat în mod adecvat de cei care au ochi să vadă și urechi să audă) este în măsură să protejeze în mod absolut, din perspectivă semantică, sacramentală, adevărul divin revelat, misterele comunicate dinspre sfera purității celeste spre lumea materiei căzute în păcat (un "loc" și un "tîmp" limitat, covîrșit de suferință și deznădejde), împotriva difuzării haotice în regiunile sau cugetele profane, fără a-i jigni sau prejudicia pe cei care "nu știu" și care refuză să accepte că nu și-au cîștigat dreptul de a "ști".

În afară, poate, de ne-exercitarea sau înghețarea persecuțiilor și de protecția militară a teritoriilor creștine (în cel de al douăzecilea la fel ca și în cel dintîi secol al erei creștine), membrii comunităților monastice autentice nu au nimic esențial de dobîndit de la reprezentanții elitelor lumești. În consecință, prezența lor "de pe altă lume", în mod inevitabil integrată în relieful nevăzut desenat de structurile puterii (de obicei opulente, cupide, agresive și lipsite de sens) este tacită, secundă, defensivă sau doar pasivă. Instalați confortabil în ne-rostire, în tărîmul inefabil al unui *logos* lăuntric, ne-exprimat, adevărul sacru și deținătorii săi, supuși întrutotul tradiției primite de la predecesori, nu lasă deschise decît "căile înguste", "căile anevoioase", menite celor meniți.

În deplină concordanță cu cele scrise mai sus, să ne amintim că în tebaida egipteană "vizitatorii din Babilon" erau deosebiți în mod net de "vizitatorii din Ierusalim". Dacă primii nu vor fi străbătut tot drumul care despărțea îndepărtatele metropole imperiale de nordul Africii decât în căutare de satisfacții autobiografice sau mînați de "curiozitate" intelectuală, cei din urmă erau considerați a face parte din categoria celor potențial aleși, pregătiți să se lepede de lume și, animați de o devoțiune înrădăcinată în străfundurile propriilor ființe, să se dăruiască integral "atletismului" pustiei.

Întîlnirile dintre Abba Simon și magistrați sînt paradigmatiche, în acest sens. Așezat sub un palmier, în apropierea ermitajului său, Abba Simon este întrebat de membrii suitei "Unde este anahoretul?". Răspunzînd că în acel loc "Nu se află nici un anahoret", ascetul privește cu mulțumire coloana de călăreți îmbrăcați în straie scumpe, care se îndepărtează pe drum. Cu o altă ocazie, același Abba Simon oripilează reprezentanți ai elitelor imperiale prin hainele sale murdare și prin felul său respingător de a mânca pîine cu brînză. Stratagema reușește și de astă dată, iar "perlele" mesajului sacru, substanța a elitelor monastice, nu sînt irosite în direcția unor receptori nedemni sau, pur și simplu, needucați cu privire la rafinementele artei hermetice, la puterea dătătoare de viață a "alchimiei" kerygmatică în care vor fi excelat cei dîntîi și cei mai buni creștini (cf. *Paterikon*).

În același fel, Abba Arsenius (el însuși de rang senatorial în viața lumească, înainte de a se călugări sub îndrumarea lui Ion Piticul, și desemnat de împăratul Theodosius I drept preceptor al fiilor săi, Arcadius și Honorius) muștră cu brutalitate o "foarte bogată și de Dumnezeu temătoare fecioară de rang senatorial", venită de la Roma cu scopul declarat de a-l întîlni pe "profet", de a-i vedea chipul. Simplul fapt al penetrării ei în paradisul artificial și auster al ermitajului (o clandestinitate a căutării redempționale care nu poartă încă în sine suficient dinamism și suficientă maturitate pentru a putea răscumpăra "vina" încălcării preceptelor tradiționale prin impetuozitatea nestăvilă a sufletelor care năzuiesc să se contopească în mod nemijlocit cu Ființa Divină și să se lepede de propria identitate în această contopire, în această metamorfoză covîrșitoare și beatifică) îl îndreptățește pe ascet să se înfioare la gîndul că vestea purtată de ea în capitală ar putea transforma marea într-o cale bătută de femeile patriciene pornite în căutarea sa. Atitudinea sa negativă față de elitele imperiale se preschimbă în furie atunci cînd un magistrat îi aduce testamentul unui senator decedat, membru al familiei sale, prin care Arsenius ar fi urmat să moștenească o mare avere: "Eu am murit cu mult timp înainte de acest senator", a sunat răspunsul sec și imposibil de contrazis, prin care Abba a statuat indirect preeminența ieșirii din timpul istoric în timpul sacru al tebaidei (poate maximum de eternitate, accesibil pentru cei care mai păstrează o urmă sau o umbră a prezenței lor carnale în ansamblul material al creației) în raport cu ieșirea din timpul istoric în imponderabilul extincției, în neantul anihilării trupești. "Perna" pe care, ulterior, Arsenius o păstrează pe patul său de boală, spre uimirea sau conster-

narea călugărilor copți din anturajul său, reprezintă, după propriile sale spuse, o reducere la minimum a fastului și luxului din palatul imperial, un ușor compromis, susceptibil de a rememora, în carnea unui trup covârșit de bătrânețe și slăbiciune, poate nu atât lipsa de sens a confortului lumesc, cât și certitudinea alinării suferințelor pămîntești, pe care harul divin o promite și o dăruiește adeseori oamenilor, mai ales celor care continuă să spere atunci cînd logica profană, prin categoriile sale fragmentare, implică în mod ineluctabil renunțarea la speranță, la credința în manifestarea irepresibilă a voinței divine (cf. *Paterikon*).

Deținerea și "administrarea" adevărilor sacre de către cei puțini și fericiți presupun pedepsirea ritualică a mistificatorilor, a celor care profesază în public diferite ipostaze strălucitoare sau demonetizate ale ne-adevărurilor care, propagate în mod fraudulos, se interpun între Dumnezeu și creație. Elitele pe care adevărul divin le învestește cu virtute teocratică se confruntă, prin urmare, cu obligația de a elimina orice competitori neaveniți din cursa sapiențială sau liturgică, una dintre puținele "căi" încă accesibile prin care Dumnezeu rămîne legat de umanitatea căzută în păcat. În acest sens, Hippolytus, de pildă, în *Refutatio omnium haeresium* (IX: XXI), amintește duritatea cu care membrii unor grupuri de esenieni radicali (se prea poate să fie vorba despre supraviețuitori ai războiului romano-iudeu, fapt susținut de identificarea lor drept zeloți sau sicarii, într-o caracterizare care permite mai degrabă supoziția unei fuziuni a acestor grupări, decît a lăsa de bănuț că sfîntul apusean decedat în minele din Sardinia ar fi comis o confuzie a noțiunilor care, inițial, vor fi desemnat medii religioase distincte în Palestina secolului I d.H.) obișnuiau să sancționeze opiniile despre Dumnezeu sau despre legile Sale, proferate de către retori necircumciși, nimic altceva, în ochii severilor lor pedepsitori, decît profeți mincinoși. După ce îi ascultau cu atenție, suficient de mult timp pentru ca trăsăturile lor să li se întipărească în memorie, aceștia îi urmăreau de la distanță pe vorbitori, după consumarea actelor desfrîului lor locvace, pînă cînd, ajunși într-un loc pustiu, pseudo-cunoscătorii și propovăduitorii-uzurpatori ai mesajului se aflau, cu desăvîrșire, în puterea lor. Acolo, sub amenințarea sabiei, teologii necircumciși erau obligați să aleagă între circumcizie și moarte. În cazul unui refuz, esenienii nu arătau îndurare, ci spintecau victimele nevinovate, cel puțin la nivel de tentativă, de absurdul demers profanatoriu de a penetra în sferile teocratice ale adevărului sacru prin sofistică lumească, prin simpla putere omenească de a gîndi, de a construi și emite raționamente.

Pe de altă parte, însă, nu trebuie să se piardă din vedere faptul că elitele creștine și elitele imperiale se identifică în mare măsură (chiar dacă nu în totalitate), pe parcursul primului mileniu de după Christos, odată cu așa-numita "nuntă" social-politică și administrativ-legislativă dintre Biserică și Imperiu. Papi, patriarhi, cardinali, episcopi și preoți sînt desemnați în mod frecvent din rîndurile fostelor familii patriciene, din mediul clanurilor senatoriale, care au vegheat agonia cultelor păgîne și decadența gloriei militare romane. Ulterior, descendenții acestor familii

(de pildă, Pierleone sau Frangepane) vor solicita ranguri înalte în ierahia ecleziastică datorită faptului că strămoșii lor au luat parte, în calitate de torționari, judecători sau persecutori, la execuțiile publice ale primelor generații de martiri creștini (cf. Paul Johnson, *A History of Christianity*; Paul Hughes, *A History of the Church*).

Elitele lumești și elitele religioase coexistă de-a lungul timpului istoric, chiar atunci când această coexistență îmbracă forma excluderii mutuale. O astfel de constatare nu este paradoxală sau surprinzătoare decît la prima vedere, deoarece, în esență, cauzele ultime ale puterii și libertății lumii rezidă în profunzimile adevărului sacru. Autoritatea profană, puterea politică, spectaculoasele desfășurări marțiale care locuiesc, însîngerează și sufocă istoria lumii (numai în secolul XX o sută de milioane de ființe omenești au căzut victime conflictelor armate) sînt anihilate în mod absolut de virtuțile teocratice generate de orice autentică epifanie a cunoașterii îndumnezeitoare. Cei care "știu", cei care "știu" cum să "știe", cei aleși în mod nevădit pentru a stăpîni cu adevărat arta de a "ști", se vor număra întotdeauna printre cei "puternici".

Bibliografie

- Hughes, Philip, *A History of the Church*, 3 vol., Londra, Sheed and Ward, 1989.
Johnson, Paul, *A History of Christianity*, Londra, Penguin Books, 1990.
Roberts, Alexander și Donaldson, James (ed.), *The Ante-Nicene Fathers*, vol. V, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, SUA, 1979.
Ward, Benedicta (trad.), *The Saying of the Desert Fathers (Paterikon)*, Cistercian Publication, Kalamazoo, Michigan, SUA, 1984.

"Idea de suveranitate a poporului a impus o bună ordine: în democrație binele nu este bine pentru că este bine, dar pentru că poporul a decretat că aceasta ar fi bine".

Claude Polin, *Réaction*, I, 1991